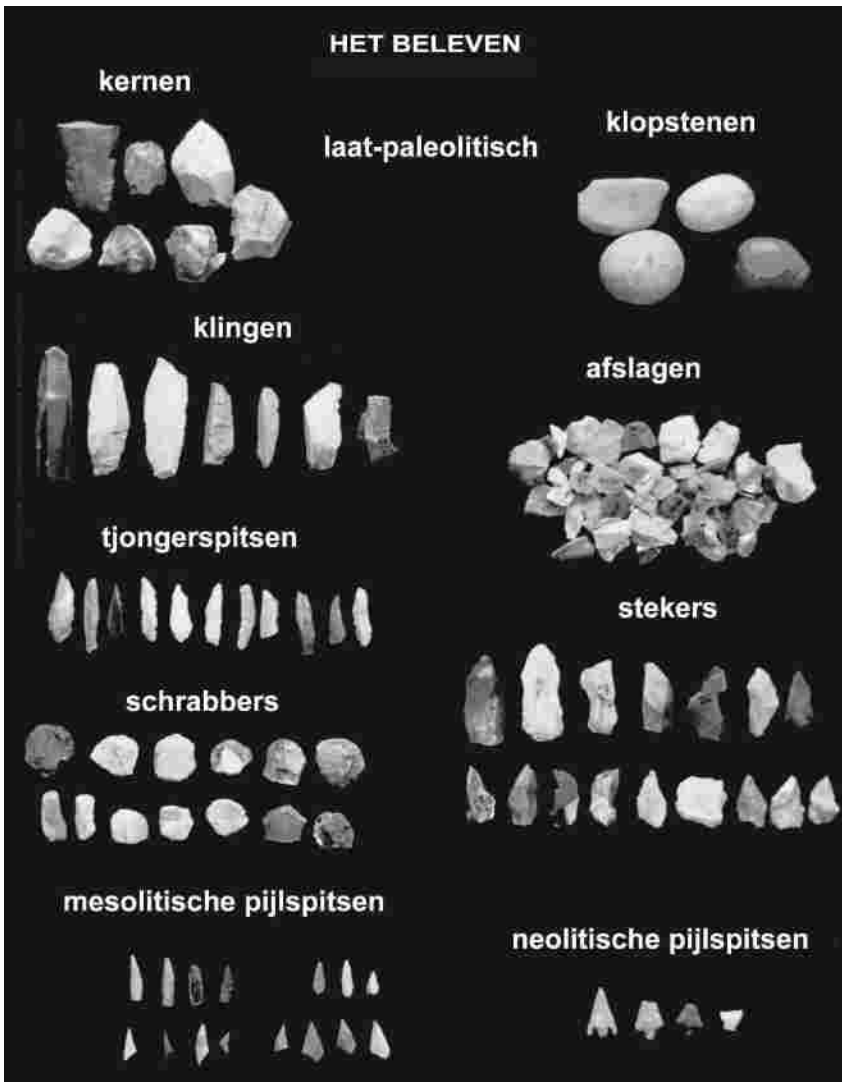
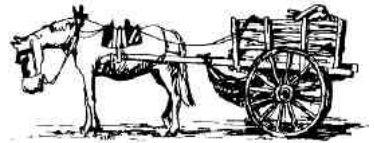

De Rosdoek

De Rosdoek 140 · December 2011

Heemkundige Studiekring “De Acht Zaligheden”

**“Uitgeslapen
mensen kiezen
voor een betaalbaar
kwaliteitsmatras.”**

**UW BEDDENSPECIALIST
VANAF 1981**
**WONINGINRICHTING
DE WIN EERSEL**
ODRADA STRAAT 48 • TEL. 515016

***Voor al uw thuiszorg en
hulp in de huishouding,
bel Zorgcentrum Merefelt !***

Zorgcentrum Merefelt

*Zorgcentrum Merefelt maakt deel uit van de
Regionale Stichting Zorgcentra de Kempen
Bezoekadres: Parklaan 2, 5504 GB Veldhoven
Mooier Merefelt rekeningnummer Rabobank West*

*www.rszk.nl
Tel.: 040-253 50 40
1345 79 445.*

Afb. voorzijde: Archeologische vondsten op het Beleven

De Rosdoek 140

December 2011

Gagel lezen en Gruit betalen

Daniël Vangheluwe 4

200 Jaar Burgelijke Stand

Jan Suijkerbuijk 13

Beleven Reusel

Bart Beex 30

Afscheid Anton Kockx

De Redactie 32

De Boekenplank

Kees Cornelissen 33

De Rosdoek is een uitgave van
Heemkundige Studiekring “De Acht Zaligheden”.
Verschijnt 4 x per jaar. Volgende nummer in maart 2012.
ISSN 1384-086X

Redactie:

H. Backbier, Vessem, 0497 - 591451

K. Cornelissen, Eersel, 0497 - 512208

H. Grielen, Eersel, 0497 - 512897

A. Kockx, Veldhoven, 040 - 2531596

P. Vermeulen, Veldhoven, 040 – 2531817

E-mailadres redactie: p.vermeulen40@upcmail.nl

Secretaris a.i.: F. Teunis, 0497 - 515188, E-mail: f.teunis@chello.nl

Website: www.hskdeachtzaligheden.nl

GAGEL LEZEN EN GRUIT BETALEN

In het leenboek van de hertog van Brabant wordt in 1386 een leengoed vermeld dat bestaat uit het gruitgeld (*die grutte*) in Eersel (zie hieronder in kader). Ik kwam de tekst tegen bij het verhuizen van het museum Eicha in Bergeijk. Hij was ooit gecopieerd door Frans Theuws en daar blijven liggen.

De tekst is als volgt:

Peter Jan Peeters smeets zoens van ourle, hout die grutte van eersel van steenssele dommellen Rijthoven westerhoven eyke hapart kerckastre loen dusele hier toe behoirt oic gruytgelt van alle vremden biere naer inhout eens brief ons scheen geghe(ven) onder zegel shertoghynne Johanne van date m.3. sessentachtich (1386), noch gaf hem hertoginne joh(anna) in becennisse sijns leens de gruyt tot loemel . .¹

‘Gruite’ is de gruit. Wat is het gruitgeld en wat is gruit? Wat waren vreemde bieren? We zullen eerst deze vragen behandelen.

Vervolgens gaan we in op de vraag hoe het ‘lezen’ (= verzamelen) van gageel kan leiden tot het gruitrecht (gruite).

Het Woordenboek van de Nederlandse taal geeft ons hieromtrent geen antwoord. Ook een uitgebreide verklarende woordenlijst in de dissertatie van Van Asseldonk over het bestuur in de Meierij, beperkt zich tot de verklaring “gepeld graan”.² Is gruit een gepelde graankorrel of toch een kruid en welk kruid is het dan?

¹ ARAB *Chambres des Comptes Spechtboek fol 208v (1374)*. Zie ook: *Gadesloot 1865 p. 226 en ARAB Latijnsboek (1322) fol 93v en BHIC Leenhof van Brabant microfilm 1107.1-4*: “*Petrus faber de Eersel maheriam villarum spectantium ad pretorium de Eersel, Stensel, Dommelen, Rythoven, Westerhoven, Eyke, Hapard, Kerckasterle, Loen et Duzel. Johannes filius suus relevavit.*” (1322); vert.: “*Peter smid van Eersel (houdt) de gruit van de dorpen, toebehorend aan het raadhuis van Eersel, Stensel, Dommelen, etc.*”.

² M.M.P. van Asseldonk, *De Meierij ontrafeld, Plaatselijk bestuur en bestuurlijke indeling in de Meierij van 's-Hertogenbosch, circa 1200-1832*. Stichting Zuidelijk Historisch Contact Tilburg, 2003, verklarende woordenlijst: p.349

Het woordenboek Wikipedia in de Engelse versie is dienaangaande interessanter en geeft uitgebreide informatie (zie onder). Komt dat omdat de Engelsen zulke goede bierkenners zijn? (we hebben het niet getest met de Duitse versie van Wikipedia). De Nederlandse versie van Wikipedia behandelt alleen het brouwen van bier met hop.

Men kan in de Engelse versie lezen dat de gruit (Engels: grut) het kruidenmengsel was waarmee voor circa 1477 het bier werd gebrouwen. Uit ander bronnen blijkt dat in die eeuw de gruit als voornaamste smaakmaker in het bier plaatsmaakt voor hop. Dat hop al eerder werd gebruikt blijkt uit een brief in 1386 waarin hertogin Johanna het eerder door haar aan de inwoners van Oirschot gegeven voorrecht bevestigde dat zij de gruit van hop en vreemd bier mochten gebruiken, zonder daarvoor te betalen.³ Men varieerde met de kruiden in de gruit en op grond hiervan kreeg men verschillende bieren. De kruiden van de gruit die genoemd worden zijn: het zwak narcotische galel (Myrica gale), bijvoet (Artemisia vulgaris), duizendblad (Achillea millefolium), Hop met hopbellen. Zo worden ze hondsdrif (Glechoma hederacea), gebruikt bij de bierbereiding malrove (Marrubium vulgare), heide (Calluna vulgaris). De kruiden konden nog worden aangevuld met jeneverbessen en ander bessen en gember.

³ M.M.P. van Asseldonk, *De Meierij van 's-Hertogenbosch. De evolutie van plaatselijk bestuur, bestuurlijke indeling en dorpsgrenzen, circa 1200-1832. Dissertatie 21.6.2002, Universiteit van Tilburg, 2002, p.106.*

Deze planten (behalve gember) komen we allen tegen op de heide in onze streek. Rozemarijn is ook een van de kruiden die wordt genoemd. Mogelijk werd deze in gedroogde vorm van uit Frankrijk of Spanje aangevoerd. Misschien werden de “vreemde bieren” in 1386 die van elders kwamen hiervan gebrouwen. Hoe weten we nu dat de bovengenoemde kruiden werden toegepast?

Rozemarijn

Daar is alleen op indirecte manier een antwoord op te geven. Twee bronnen zijn dienaangaande zeer informatief: de schoutsrekeningen en de getuigenis van Pelt in resp. 1383-1404 en 1320-1400. De eerste zijn afrekeningen van de boetes die de schout ontving per rechtbank en per jaar. De tweede is een verklaring van inwoners van Pelt naar aanleiding van een geschil tussen de abdij van Averbode en inwoners van Overpelt over het gebruik van de ‘Vriesput’ in Lommel. Martien van Asseldonk en ondergetekende hebben deze bronnen uitvoerig geanalyseerd.⁴

Dat je met de gruit rijk kon worden bewijst het geslacht Gruuthuse in Brugge dat in 1200 het gruitrecht te Brugge wist te bemachtigen.⁵

⁴ M. Van Asseldonk, (2010) *Bergeijk in de late middeleeuwen, Aspecten van heerlijk gezag en het ontstaan van grenzen, Noordbarbants Historich Jaarboek, deel 27, p.11-57. D. Vangheluwe, (2010), Bergeijk een twee-heerlijkheid? (1285-1469), Limburg Het Oude Land van Loon, 2010 jrg 89 nr4, p.289-338.*

⁵ Zie het Gruuthuse museum in Brugge.

We beginnen maar eens met een boete in 1388 te Bergeijk⁶: “in Eyceke dien gruter van ghevecht”.⁷ De gruter zal de man zijn die de gruit leverde. Waar kwam de gruit vandaan? Gezien het bovenstaande zal deze op de heide in de wijde omgeving verzameld zijn. Hier volgen enkele aanwijzingen uit de schoutsrekeningen. In een schoutsrekening van de gedeelde bank het jaar 1401 lezen we dat in Eyke (Bergeijk), Mari Godekens een boete kreeg van de rentmeester “om dat sij gagecruyt gelesen hadde in enen beemt die van sheren wegen beset was”.⁸ Goden Gobben van Borkel (alias van Scaeft) wordt tweemaal beboet door de Eerselse bank “voor gevecht” en tweemaal omdat “hi beset goet aen gheveerdte hadde op ten ghemeynen”.⁹ Hij bezat een deel van de heide tussen Borkel en Achel : “vicinus de eyke westerhoven et achel” (vert. “van de geburen van Eyke, Westerhoven .”).¹⁰ We weten intussen dat de heide tussen Borkel en Achel *Honsbosch* heette. Hier of in Borkel werden opvallend veel mensen door de schepenbank van Eersel beboet (10 in totaal). Uit de getuigenis van tijdgenoten in het buurdorp Pelt kunnen we lezen waarom dat het geval was (zie tekst in het kader hieronder).

Oech tuyghen des selve drie (Lodich Ghenen ende Peter Pottere ende Henric Wijnrix) ende Lambrecht vorscreven dat hun selven wale condich is dat een reentmeester van Brabant Stenparts Luden (mannen van Stempart) ende enen anderen man die in Brabant gheseten was verpacht hadde dat ghaghelcruyt in den honsbosch die welghe zere croenden (klaagden) dat hun dat quick (jongvee) van Nederpeelt ende van Achele groete scade aen dat cruyt deden ende wouden dat queeck daer vyt keren als sij deden, doen toghen die van

⁶ Onder de noemer “Bergeijk” worden in dit artikel tevens de dorpen Riethoven, Westerhoven, Dommelen, Borkel en Schaft aangegeven.

⁷ Schoutsrekening nr. 2785 (1388).

⁸ Schoutsrekening nr. 2656 (1401).

⁹ Goden Gobben(l): Schoutsrekening nr. 2797 (1393-4), nr. 2799 (1395-6), nr.2665 (1397-8), nr. 2658 (1401-2),.

¹⁰ CH45044 fol 64r1, 73v1, 11r2.

Nederpeelt aen de reentmeester vorscreven ende aen die dorpen vorscreven ende toenden hun die suene ende dat verdrach dat die honsbosch ende dae omtrent ghemeyn guet were. Also dat sij doen bleven onder een varende onghепant tot deser tijt toe,¹¹

Het gaat hier om schade aan de gageelstruiken. Waarom lag dit zo gevoelig? Omdat de gageel (de blaadjes) werd gebruikt voor het kruiden van bier. En boven zagen we al dat de hertog (de heer) dit als zijn eigendom beschouwde en hiervoor betaald moest worden. We begrijpen nu beter waarom er juist voor gruit belasting werd betaald. Het recht op de gruit volgt uit de rechten die de hertog op de gemeint had. Het kruid kwam van de heide en dat was eigendom van de heer. Voor alles wat van de “gemeint” (het openbare gebied) kwam, moest betaald worden (o.a. bijen houden, houtschat, voor de wind bij een molen etc.).

De bovengenoemde *Honsbosch* lag bij Achel. Het is een nat gebied - de naam zegt het al - gelegen in de Dommelvallei, waar in uitgestrekte delen veel gageel en honsbomen groeiden.¹² Verwacht kan worden dat dit de plaats was op de heide van “Eyke Westerhove et Achel”, waar de boetes door de rentmeester (of de schout) uitgedeeld werden. Ook het huidige natuurgebied Het Hageven (bij de Plateaux), waar men aan de Dommel gageel en de honsboom of vuilboom veel aantreft, is zo een gebied.

Dophei

¹¹ AAA, niet geïnventariseerde procesbundels Vriesput anno 1426 fol. 34-41.

¹² ARAB 45038 (1340-51) post 241, 382-5, 485 bijschrift. De naam Honsbosch bij Achel komt nog voor op de Militaire kaart van 1837 van Bergeijk (TM).

*Sporkehout, ook wel
vuilboom genoemd*

In 1340 was een zekere Stamparts persoonlijk gegoed en cijnsbetaler in het gebied de *Honsbosch*. We identificeren hem met de bovengenoemde *Stenpart*s die gabel verpachtte in de Honsbos bij Achel (zie kader). Vermoedelijk is dit Johan Sc(t)amparts die we in de cijnsboeken terugvinden met het erfgoed *de Morreystern*, te Eersel (aan het marktveld).¹³ Zijn zoon heette trouwens “ducis”, dat is de latijnse vertaling van “hertog”. Zijn naam verwijst waarschijnlijk naar zijn functie als de onderrentmeester van de hertog te Eersel (de rentmeester zelf zat in Den Bosch).

In 1285 sluiten de hertog van Brabant en de graaf van Loon een overeenkomst betreffende de rechtspraak te Eykelberghe (Bergeijk). Hierbij krijgt de hertog de openbare rechtspraak in Eyk (Bergeijk) en Westerhoven op de gemeint, maar moet de boetes ervan delen met de graaf van Loon. In 1322 beleent de hertog de gruit van het raadhuis van Eersel, waaronder ook de gruit van Bergeijk en Westerhoven. Uit de boetes van de schout blijkt dat de rentmeester veel boetes uitdeelde in Borkel aan particulieren die een aandeel hadden in de gemeint tussen Borkel en Achel. Deze boetes worden niet gedeeld met de graaf van Loon. Zoals boven beschreven lag hier de

¹³ CH45038 fol 45v (nr 242).

Honsbosch. De hertog had er ook een leengoed. De cijnsboeken registeren dat de rentmeester van de hertog hier in 1352-1370 delen van de gemeint verkocht aan particulieren (genaamd: “vicinus de eyke westerhoven et achel”). Dat de hertog hier grond uitgaf was tegen het zere been van de inwoners van Pelt. Die hadden er het gewoonterecht om vee te weiden en turf te steken. Dit leidde omstreeks 1334 tot een gewapend conflict tussen Brabant en Loon, waarbij huizen in Borkel werden verbrand. Bergeijk ontkwam hieraan, doordat functionarissen van de graaf (*amptmannen*) met banieren en het heilig sacrament de overvallers tegemoet traden en vroegen om een verzoening:

“en baden dat sij hun niet en verhaesden, mar dat ment verdaechde ende bi die heren brachte, want der greven van Loen hadde dae alsoe vele te verliesen als een hertoghe van Brabant”.

De graaf van Loon had in 1324 ook bezittingen (renten) te Bergeijk die door de getuigen van Pelt werden aangegeven als “12 hoeven”. Ze komen daarna tot een vergelijk binnen “den gemeynen”.¹⁴ Hiermee werd het gebied van de rechtspraak van de hertog over Bergeijk en Westerhoven aangeduid. Ook werd overeengekomen

“dat dat sij die kue, dat torfbijl ende die seysen onder een gaen ende varen sullen” (vert. “dat zij de vrijelijk onder elkaar koeien zullen weiden, turf steken en heide maaien met de zeis”).

We lezen uit de bronnen dat Bergeijk in 1322 voor wat betreft de gruitgelden onder het raadhuis (praetorium) van Eersel viel. Waarom had de hertog alle gruitrechten in de bovengenoemde dorpen, dus ook in Bergeijk en Westerhoven onder deze rechtbank gesteld? Het antwoord daarop zou kunnen zijn, dat deze belasting geïnd werd door de marktmeester op marktdagen wanneer de gage op de markt werd

¹⁴ AAA, niet geïnventariseerde procesbundels Vriesput anno 1426 fol. 36.

verhandeld.¹⁵ In 1340 werden aan de hertog te Oss cijnzen betaald voor een lakenhal, oliemolen, markttol en de gruit, wat er op wijst dat Oss een plaats van economisch belang was en dat in zulke plaatsen de belasting op de gruit werd geïnd.¹⁶ Nu was er in Eersel waarschijnlijk een markt van regionale betekenis. Hoe weten we dat? Eersel wordt “vrijheid” genoemd en er was een markttol, hetgeen betekende dat er een markt werd gehouden.¹⁷ Op deze meerwekelijkse markten werd de gruit verhandeld en ook naar elders verkocht. De markt bij het raadhuis van Eersel was dus de meest waarschijnlijke plek om het gruitgeld te innen. Dat ging vervolgens naar de leenman die dit recht van de hertog had gekregen. We vermoeden dat de gruit een belangrijk “exportartikel” geweest kan zijn van de Eerselse markt naar de steden (Antwerpen/Den Bosch).

Gagel

We rekenen het innen van het gruitgeld via de markt tot de (nieuwe) functies van een schepenbank. Het gruitgeld werd er voortaan gezamenlijk over meerdere plaatselijke laatbanken (rechtbanken van de oude heren) door een centrale instantie (raadhuis) geïnd.

¹⁵ *Er was een jaarmarkt en misschien ook een twee- of vierwekelijkse markt.*

¹⁶ *M.M.P. van Asseldonk, De Meierij van 's-Hertogenbosch. De evolutie van plaatselijk bestuur, bestuurlijke indeling en dorpsgrenzen, circa 1200-1832. Dissertatie 21.6.2002, Universiteit van Tilburg, 2002, p98.*

¹⁷ *ARAB Chambres des Comptes Stootboek fol 49 (1355): op zaterdag na Sacramentsdag 1316 krijgt Marcelis van Oerle de markttol van Eersel in leen voor 4 schellingen per jaar, oude groten op Sint Maarten; BHIC Raad van Brabant inv.nr. 111 fol 525 (1461).*

Deze centrale taak kwam blijkbaar toe aan de nieuwe door de hertog ingestelde schepenbank te Eersel (niet Bergeijk). De schepenbank oefende de rechtspraak uit over de openbare ruimte en daar hoorde voortaan ook de heide toe, die lag tussen de aangesloten dorpen (zie boven). Dit bevestigt dat de markt en de rechtspraak in Eersel in tegenstelling tot die in Bergeijk een meer regionale functie en openbaar karakter had.¹⁸

Via de gruit zijn we beland bij de markt en het bestuur van Eersel en van Bergeijk. Dat Bergeijk in de 14de eeuw nog een apart bestuur had is misschien een onderwerp voor een volgend artikel.

Heidegebied

Historische Bronnen:

Schoutsrekeningen van de hertog: Algemeen RijksArchief Brussel, ARK, schoutsrekeningen inv.nrs. 2654-61, 2782-2808, 3015.

Cijnsboeken van de hertog: Algemeen RijksArchief Brussel, Chambres des Comptes, Censier Eersel, 45038 (1340-51) 45040 (1370-82) en 45044 (1448-50), Bergeyk, 45047, Eersel, 45052-3, Brussel.

Verklaringen van de getuigen van Pelt: Abdij Archief Averbode, niet geïnventariseerde procesbundels Vriesput anno 1426 fol. 34-41.

Daniël Vangheluwe
19 aug 2011

¹⁸ Dit zou ook het geringe aantal boetes verklaren van de gedeelde bank van Eyk: de markt in Bergeijk trok minder passanten dan die in Eersel.

200 JAAR BURGELIJKE STAND

Onderstaande tekst is uitgesproken bij de opening van het documentatiecentrum 'de Hooizolder' van Stg. Zeelst Schrijft Geschiedenis in museum 't Oude Slot, Veldoven 30-11-2011.

Inleiding

2011 is het jaar dat de Burgerlijke Stand 200 jaar bestaat en oktober was de Maand van de Geschiedenis. Als landelijk thema is gekozen voor *Ik en Wij*, met als een soort ondertitel de zoektocht naar verschillende aspecten van de Nederlandse identiteit. Misschien heeft de opmerking van prinses Maxima enkele jaren geleden (“*De Nederlandse identiteit bestaat niet*”) de organisatie wel op een idee gebracht. Als we de zoektocht geografisch inperken kunnen we dit thema ook op Veldhoven projecteren en betekent dit dat we op zoek kunnen gaan naar de identiteit van de Veldhovenaar.

Om die identiteit te kunnen definiëren zal er onderzoek gedaan moeten worden. Eén van de onderzoeksterreinen, naast vele andere, is: *wie waren de voorouders van de huidige Veldhovenaren?* In dat kader past een instelling als de burgerlijke stand, een instelling waarbij je identiteit als het ware administratief wordt vastgelegd, althans voor wat betreft je geboorte en je overlijden en ook je huwelijk, al geldt dat laatste uiteraard niet voor iedereen. De Burgerlijke Stand kun je bekijken als een overheidsadministratie, maar ook als bron voor historisch, meer bepaald genealogisch onderzoek.

Ambtenaren hebben vanaf 1811 een gigantische informatiebron tot stand gebracht, welke nu geldt als één van de primaire bronnen voor, met name het genealogische onderzoek, al is deze ontwikkeling 200 jaar geleden bij het instellen van de burgerlijke stand uiteraard niet het uitgangspunt geweest. Vanwege allerlei wettelijke bepalingen, geldt bovendien de burgerlijke stand als historische bron, waarin onderzoek gedaan mag worden, vooral voor de oudere registers. Deze verhandeling heeft dan ook vooral betrekking op deze registers.

Beginperiode

Hoe is het zo gekomen? Daarvoor moeten we terug naar de Franse periode in onze vaderlandse geschiedenis. Einde van de 18^e eeuw waren het roerige tijden in Frankrijk. In die periode vond een centralisatie van het bestuur over het gehele rijk plaats en werd een uniforme wetgeving ingevoerd voor alle inwoners. Daarvoor was een deugdelijke persoonsadministratie noodzakelijk. Er was steeds meer behoefte aan een registratie waarin iemand kon bewijzen, dat hij inderdaad degene was, die hij zei dat hij was.

Behalve de behoefte om in een land met een gecentraliseerd bestuur te weten wie er in je rijk leven, was ook de scheiding van kerk en staat één van de hoofdredenen. Men wilde niet meer afhankelijk zijn van de op dat moment aanwezige kerkelijke administraties. In 1792 leidde dit in Frankrijk tot de invoering van de burgerlijke stand als staatsinstelling.

Vaak is nog te lezen, dat de invoering van deze instelling te maken heeft gehad met bijvoorbeeld de dienstplicht of belastingheffing. Als de persoonsadministratie eenmaal werkt, kan deze uiteraard ook van dienst zijn voor deze doeleinden. Op het moment van invoering was dat zeker geen hoofdreden om deze instelling in te gaan richten.

Andere administratieve bronnen waren daarvoor meer geschikt.

Aan het eind van de 18^e en in de eerste jaren van de 19^e eeuw werden in Frankrijk en ook in ons land diverse tellingen onder de bevolking gehouden. Een aantal hiervan hadden duidelijk een militaire achtergrond, andere tellingen hadden vooral de belastingheffing als oogmerk, met als bijkomende factor het mogen kiezen of gekozen worden. (De hoogte van je inschaling in het te betalen belasting tarief, de census, bepaalde of je deel mocht nemen aan de verkiezingen of je als kandidaat mocht melden om in een vertegenwoordigend lichaam gekozen te worden.) De uitkomsten van de algemene volkstellingen, gehouden in de Franse periode en daarna ontwikkelden zich verder tot het bevolkingsregister, een registratie die overigens vaak verward wordt met de burgerlijke stand.

Tijdens de Bataafse Republiek, uitgeroepen in 1795, waar Nederland eigenlijk een vazalstaat van Frankrijk werd, en in de daarop volgende

afgekondigde Staatsregelingen was centralisatie van het bestuur wel het grote streven, maar had het nog een lange weg te gaan alvorens dat werd bereikt. De nieuwe staat bleef nog bestaan uit een gedecentraliseerde overheid, waarin men nog steeds op gewestelijk en zelfs op gemeentelijk niveau voor eigen belangen opkwam en zelfstandig reglementen kon opstellen en invoeren. De invoering van een administratie als de burgerlijke stand was nog niet aan de orde, los van enkele plaatsen in Brabant en Zeeland en een deel van de huidige provincie Limburg, die al eerder onder invloed van de Fransen waren gekomen. Het grootste gedeelte van Nederland bleef nog buiten schot voor wat betreft de invoering van deze administratie.

Lodewijk Napoleon

Op 23 juni 1806 hield Lodewijk Napoleon zijn intocht in Amsterdam als koning van Holland. Napoleon had het Gemenebest (voordien de

Bataafse Republiek), vervangen door het Koninkrijk Holland. Tijdens dit Koninkrijk werd de invoering van de burgerlijke stand wel een aandachtspunt en met de afkondiging van de Code Civil per 1 mei 1809, ook wel Code Napoleon genoemd, ingericht voor het Koninkrijk Holland werden regels afgekondigd, inzake het inrichten en bijhouden van registers van de burgerlijke stand. Tot een daadwerkelijke invoering ervan kwam het evenwel nog niet.

Lodewijk Napoleon, koning van Holland

Toevallig vond deze afkondiging van de Code Napoleon plaats ten tijde dat Lodewijk Napoleon zijn rondreis door Brabant en Zeeland maakte en daarbij ook hier in de buurt is geweest. Op 16 april was hij in Eindhoven, daags erna reisde hij via Oirschot naar Tilburg. Het bewind van Lodewijk Napoleon was er op gericht om de Hollandse c.q. Nederlandse belangen te dienen, zoals hij meerdere malen in zijn toespraken heeft aangegeven en, hoewel de Franse overheersing uiteraard niet geliefd was, wist hij blijkbaar al snel de sympathie van de Nederlandse bevolking te verkrijgen. Hier en daar werd hij zelfs Lodewijk de Goede genoemd.

Zijn broer begon zich steeds meer te ergeren aan de opstelling van de koning. In 1810 moest Lodewijk Napoleon het veld ruimen en werd het koninkrijk bij keizerlijk decreet van 9 juli 1810 ingelijfd bij Frankrijk. Dit hield in dat vanaf dat moment alle Franse wetten ook in ons land van kracht werden en werd ook overgegaan tot daadwerkelijke invoering van de burgerlijke stand, waarvan de voordelen inmiddels toch wel werden ingezien.

Als startdatum voor het gehele land werd 1 januari 1811 bepaald. Het is niet gelukt om over heel het Nederlandse grondgebied de burgerlijke stand per 1 januari 1811 in te voeren. In Brabant en Zeeland was dit wel het geval, de rest van het land volgde kort daarna. Hoewel 1 jan. 1811 geldt als officiële startdatum, wordt ook de datum van 18 nov. 1811 genoemd, als zijnde de datum waarop in het gehele land de invoering een feit was.

Burgerlijke Staat en Burgerlijke Stand

De naamgeving heeft toen nog wel tot enige verwarring geleid. Was het Burgerlijke Staat of moest het Burgerlijke Stand gaan heten? De handleiding voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, uitgegeven in 1842, spreekt over de drie *‘gewichtigste tijdperken des menschelijken levens’*

1. *Ieder mensch maakt dadelijk bij zijne geboorte een lid der maatschappij uit. Bij die geboorte is hij daarenboven lid van een geslacht.*
2. *Bij zijn huwelijk treedt hij in een ander geslacht of doet zelf er een nieuw geboren worden.*
3. *Bij zijn overlijden draagt hij zijne rechten aan anderen over.*

Deze drie tijdperken bepalen je burgerlijke **staat** en daarvan dienen behoorlijke bewijzen te bestaan, ten einde elk lid van de maatschappij te kunnen aanwijzen. Het middel om dit te registreren, de administratieve instelling, wordt de burgerlijke **stand** genoemd. Het onderscheid in de terminologie wordt niet altijd duidelijk weergegeven en vaak wordt ook nu nog de burgerlijke stand gebruikt voor zowel de administratieve handeling als de instelling.

De burgerlijke stand als instelling is overigens niet geheel nieuw. De Romeinen hadden al een soort van instituut dat aantekening hield van geboorten, begraven en huwelijken (en ook echtscheidingen). Na de val van het Romeinse Rijk en later in de Middeleeuwen is deze van overheidswege opgelegde inschrijving geheel verdwenen, enkele uitzonderingen daargelaten. In het midden van de 16^e eeuw ontstond wel een administratie van de kerkgenootschappen, beter bekend als de zgn. doop-, trouw- en begraafregisters.

Registers

Bij de invoering van de burgerlijke stand werden vier verschillende registers aangelegd:

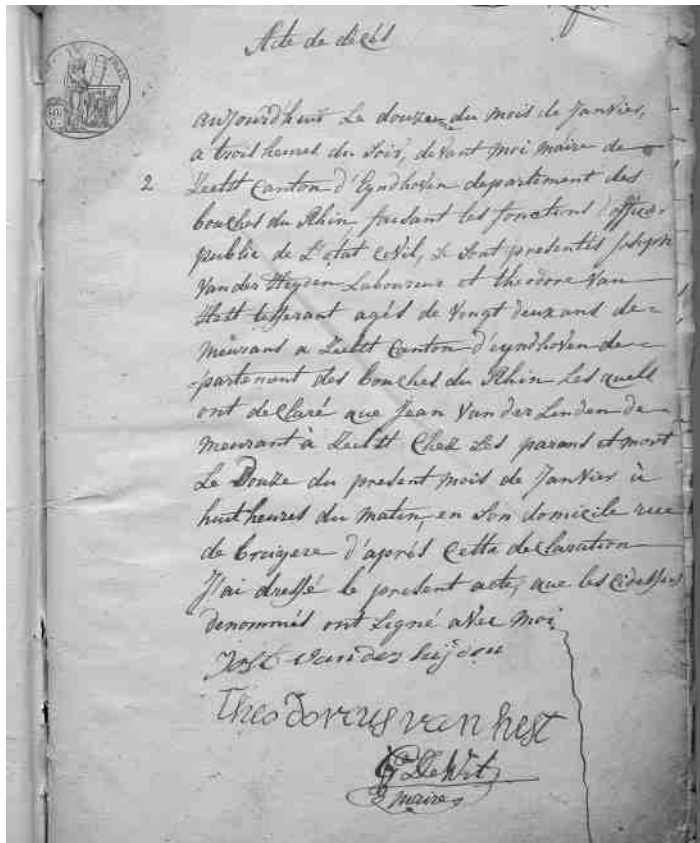
1. Register van geboorten
2. Register van huwelijken en echtscheidingen

3. Register van overlijden

4. Register van huwelijksaangiften en huwelijksafkondigingen

Het laatst genoemde register werd in 1879 gesplitst, zodat er vijf soorten registers ontstonden. In 1913 werd nog een zesde toegevoegd: het register van huwelijkstoestemmingen (minderjarigen, voogden, personen die onder curatele staan).

De belangrijkste registers (geboortes, huwelijken en overlijden) werden in tweevoud opgemaakt: één exemplaar voor de gemeente en één exemplaar voor de rechtbank. Omdat de rechtbanken rijksinstellingen zijn, werden deze registers na verloop van tijd overgedragen aan de rijksarchieven in de provincies.

Overlijdens-
akte in het
Frans van
Jean van der
Linden,
Zeelst, 12
jan. 1812

De overige registers (aangiften, afkondigingen) werden in enkelvoud opgemaakt en werden na het verstrijken van een kalenderjaar ook overgebracht naar de rechtbank, al is dat in de eerste jaren vanaf 1811 niet altijd even secuur gebeurd.

De eerste tijd werden de akten geheel met de hand ingeschreven. De redactie van de aktes werd echter van regeringswege precies voorgeschreven. Omdat ons land in 1811 tot Frankrijk behoorde, moesten de akten ook in de Franse taal worden ingeschreven.

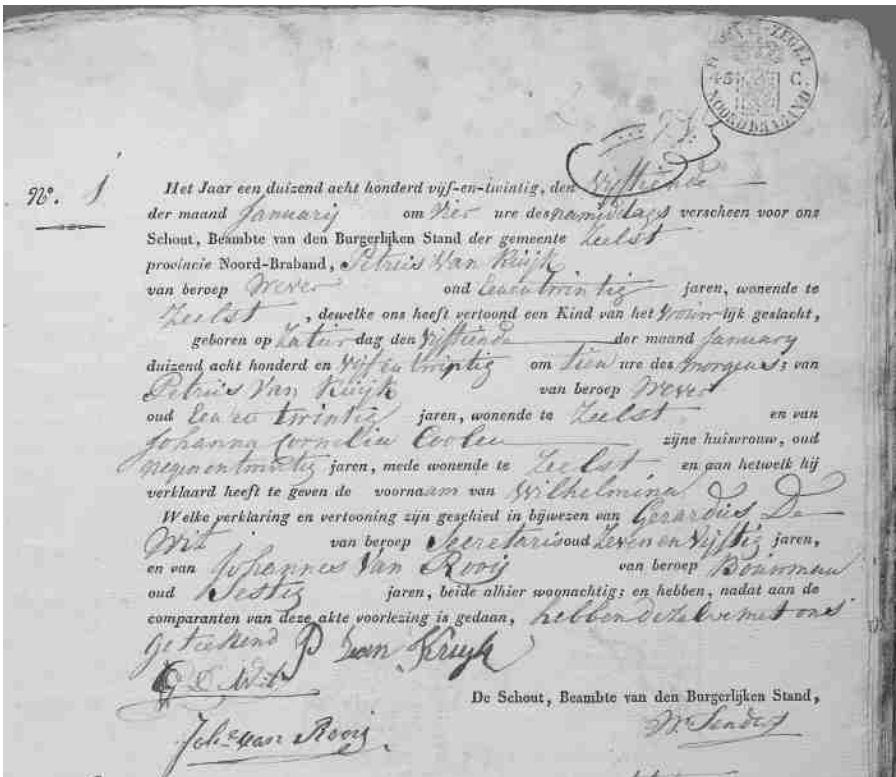
De meeste inwoners hier in de omgeving en dat geldt soms ook voor de ambtenaren hadden vaak al moeite met het Nederlands, laat staan met het Frans. In de voormalige gemeente Oerle werden de akten zowel in het Frans, zoals de wet het voorschreef, maar ook in het Nederlands ingeschreven en de Nederlandse versie werd ondertekend. Oerle heeft ook de eer dat daar de allereerste akte ingeschreven is binnen de huidige gemeente Veldhoven: de geboorteakte van Johannes Eliens op 4 januari 1811 en ook op die datum aangegeven. (zie afbeelding vorige pagina)

Een gedeelte van de geboorteakte van Johannes Eliens

In Zeelst en Veldhoven, (de beide voormalige gemeenten, die met Oerle in 1921 opgingen in groot Veldhoven) werden de akten in het Frans opgesteld. Alleen de eerste ingeschreven akte van Zeelst was in het Nederlands, met in de marge de Franse versie.

Vanaf 1813 werd gebruik gemaakt van voorgedrukte formulieren, waarin alleen de variabele gegevens met de hand werden ingevuld. Deze formulieren waren tot in het voorjaar van 1814 ook nog geheel in het Frans gesteld. Een andere bijzonderheid in die eerste jaren is dat alle aangiftes, zowel van geboorten, huwelijken en overlijden in chronologische volgorde werden ingeschreven. In de drie voormalige Veldhovense gemeentes werden vanaf 1813 voor deze ijkpunten afzonderlijke registers ingericht, terwijl dat elders vaak vanaf 1814 gebeurde.

Geboorte akte van Wilhelmina van Kuijk, Zeelst, 15 jan. 1825

Ambtenaar van de burgerlijke stand

Tot 1851 benoemden de plaatselijke besturen één van hun leden tot ambtenaar van de burgerlijke stand. M.a.w. het waren leden van het college van burgemeester en wethouders (eerder assessoren genoemd) of leden van de gemeenteraad. Geleidelijk aan werden ook ambtenaren ter secretarie hierbij betrokken en vanaf 1879 werd bij wet vastgelegd dat gemeentebesturen één of meerdere ambtenaren konden benoemen tot *ambtenaar van de burgerlijke stand*. Vooral in de beginjaren werden de ambtenaren van de burgerlijke stand veelvuldig op de vingers getikt door de gouverneur, later commissaris van de koning(in), als bleek dat er fouten waren gemaakt bij de opmaak van de aktes. Foutieve opgave van leeftijden bijvoorbeeld, maar ook het gebruik van afkortingen was niet toegestaan. Vooral bij de inschrijving van de voornamen (bijvoorbeeld Adr. ipv Adriaan) kwam dit regelmatig voor.

Inhoud van de registers

Voor wat betreft de inhoud, beperken we ons tot de drie belangrijkste registers: geboortes, huwelijken en overlijden.

akte van geboorte:

- Volgnummer (ieder jaar vanaf nr. 1).
- Datum van aangifte (let op niet van geboorte!).
- De gemeente waar de aangifte is gedaan.
- Naam van de aangever (meestal de vader, maar dit kan bij afwezigheid ook iemand anders zijn).
- Leeftijd, beroep en woonplaats van de aangever.
- Naam, leeftijd, beroep en woonplaats van de moeder.
- Geslacht van het kind.
- Geboortedag en -uur.
- Naam van het kind.
- Namen getuigen van de aangifte (tot 1935, daarna afgeschaft).
- Handtekeningen van de aangever, getuigen en ambtenaar van de burgerlijke stand.

De volgorde van gegevens kan her en der wisselen, maar eigenlijk is er aan deze akte in de loop der tijden weinig veranderd. In tegenstelling tot de doopakten bij de kerkgenootschappen zijn de getuigen doorgaans geen familieleden. Vaak was het een klerk, die werkzaam was in het gemeentehuis, of de veldwachter, die toevallig in het gemeentehuis was werd erbij gehaald en ook de gemeentesecretaris vervulde vaak de rol van getuige bij een aangifte.

In de oudste geboorteaktes stond vermeld: de aangever heeft vertoond een kind, dat ...', met andere woorden: de vader moest met het kind ter secretarie komen om aangifte te doen. In de praktijk kwam dat blijkbaar amper voor en al in de jaren dertig van de 19e eeuw werd deze term vervangen door : '.... de aangever heeft verklaard dat zijn echtgenote is bevallen van een kind'. In de instructie voor de ambtenaar van de burgerlijke stand werd sindsdien opgenomen dat hij bevoegd was om te eisen dat het kind waarvan aangifte werd gedaan, aan hem vertoond zou worden. Ook hier is in de praktijk nooit gebruik van gemaakt. De verklaring van de getuigen was blijkbaar afdoende, al werd die rol ook niet al te hoog ingeschat, want ook zij verdwenen in 1935 uit de aktes.

Naamgeving

De naam (zowel voor- als achternaam) die het kind krijgt, althans zoals bij de aangifte plaatsvindt en wordt ingeschreven, is de enige echte, rechtsgeldige naam. Wijziging van een achternaam is mogelijk, maar hiervoor is een juridische procedure nodig via de rechtbank totdat uiteindelijk bij Koninklijk Besluit de naamswijziging ingeschreven kan worden. Voor wijziging van een voornaam is een uitspraak van de rechter afdoende.

Uitvloeisel van de instelling van de burgerlijke stand is, dat van iedereen een vaste achternaam vast komt te liggen. Er wordt vaak beweerd dat Napoleon de achternamen heeft geïntroduceerd, ja zelfs uitgevonden, maar dat klopt niet. Vooral in de zuidelijke provincies had nagenoeg iedereen al een vaste achternaam. Door de invoering van de burgerlijke stand werd deze achternaam wel officieel

vastgelegd, ook qua spelling. Het idee dat onder invloed van Napoleon de ludieke namen zijn verzonnen, met als telkens weer voorkomende voorbeelden van Poepjes en Naaktgeboren, is een vooroordeel, dat maar niet uitgeroeid kan worden. Van al deze namen is inmiddels bewezen dat ze al generaties lang voordien voorkwamen.

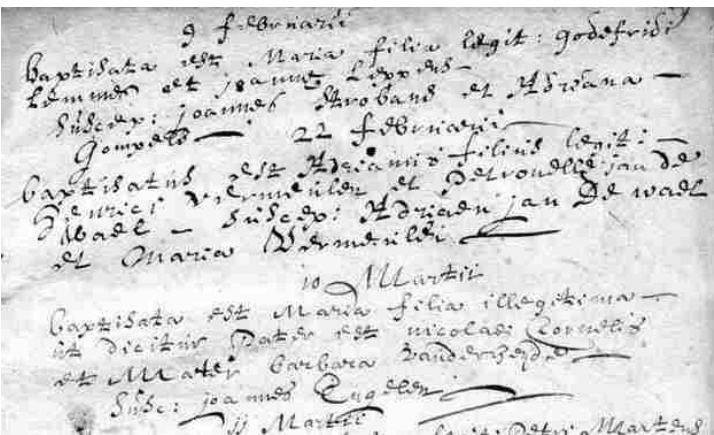
Wat betreft de naamgeving: je voornaam is je eigenlijke kenmerk, en je achternaam is meer ontstaan als een bijnaam. Om alle Pieten, Adrianussen en Cornelissen te onderscheiden werden bijnamen verzonnen. Dat kan een verwijzing zijn naar toponiemen (de Van Boxtels, Van Tilburgs, maar ook de van de Laar of van de Bos), naar beroepen, maar ook naar uiterlijkheden. En deze bijnamen, in onze ogen 'achternamen', werden al gebruikt in de Middeleeuwen. Al moet wel opgemerkt worden, dat deze namen toentertijd niet altijd consequent werden gebruikt. Eén en dezelfde persoon kan als Adriaan de Groot voorkomen, maar ook als Adriaan Cornelis de Groot (Cornelis is dan de naam van de vader van Adriaan) en ook nog als patroniemnaam Adriaan Cornelissen (het achtervoegsel - sen betekent zoon van). Deze situatie verdween met de invoering van de burgerlijke stand, omdat van iedereen de familienaam werd vastgelegd en deze overging op de volgende generaties.

Op 18 aug. 1811 kondigde Napoleon het Decreet van Naamsaanneming af, bestemd voor al diegenen in het voormalig koninkrijk Holland, die tot dusver geen vaste achternaam hebben gehad. Zij dienden voor het einde van het jaar een achternaam vast te laten leggen bij de ambtenaar van de civiele staat van de gemeente, d.i. de ambtenaar van de burgerlijke stand. Toch blijven een groot aantal inwoners hardnekkig weigeren om een achternaam te laten registreren. Zelfs in 1825 kondigde koning Willem I nog een Koninklijk Besluit af met dezelfde strekking. De registers van naamsaanneming, die deze maatregel tot gevolg zou moeten hebben, zijn maar sporadisch aangelegd en al helemaal niet in onze streken.

Omtrent de keuze van voornamen werden aanvankelijk ook regels opgesteld. Een Franse wet uit 1803 bepaalde dat slechts die voornamen gebruikt mochten worden die gerelateerd waren aan de namen van heiligen uit de r.k. kerk en van bekende personen uit de oude Romeinse en Griekse geschiedenis. In 1815 bepaalde koning Willem I weliswaar, dat hier niet al te strikt aan vast gehouden hoefde te worden, maar feitelijk gold deze wet nog tot 1970. Ambtenaren van de burgerlijke stand zullen dan ook regelmatig voor dilemma's hebben gestaan: mag de gekozen voornaam wel of mag het niet. Tegenwoordig lijkt het erop dat wat dat betreft de keuze van de voornamen alle remmen los zijn.

Doopboeken

Het verschil tussen een geboorteakte uit de registers van burgerlijke stand en de inschrijving in een doopregister uit de periode vóór 1811 is aanzienlijk. De doopregisters vormen een onderdeel van de zgn. doop-, trouw- en begraafregisters, ook wel genoemd de *retro-acta* of voorlopers van de burgerlijke stand. In het midden van de 16^e eeuw werd tijdens het concilie van Trente afgekondigd dat de katholieke parochies een verplichte registratie van dopen en van huwelijken bij moesten gaan houden. Dit voorschrift was vooral bedoeld om 'verboden' huwelijken (huwelijken tussen naaste familieleden onderling en tussen reeds gehuwden) te voorkomen.

Passage uit een doopboek van de r.k. kerk

Na enige tijd werd het inderdaad een vrij algemeen gebruik bij de katholieken. De protestanten volgden weldra na de Nationale Synode in Dordrecht van 1574, waar bovendien nog bepaald werd dat ook aantekening van overlijden gemaakt moest worden.

Ten tijde van de republiek was in onze streken de uitoefening van de katholieke godsdienst verboden. Diverse plakkatens, afgekondigd door de Staten-Generaal getuigen hier van. Toch werd de uitoefening, naar goed Nederlands gebruik, ook toen al, gedoogd. Pastoors doopten en trouwden mensen in schuurkerken, omdat de meeste van oorsprong katholieke dorpskerken door de protestantse gemeenschap in bezit waren genomen.

De *retro-acta* van de burgerlijke stand, moesten door de parochies in 1811 worden ingeleverd bij de burgerlijke overheid. Waar mogelijk werden deze de eerste jaren nog gebruikt bij de opmaak van burgerlijke standakten, bijvoorbeeld om na te gaan of te bewijzen, hoe oud iemand was. De exacte geboortedatum vond je dan wel niet, maar wel de doopdatum, welke in de praktijk vrij kort na de geboorte viel. De registers veranderden op die manier van religieuze administratie in een soort van administratie ten behoeve van juridische bewijsvoering.

Register van huwelijken

Het register van huwelijken, levert zondermeer de meeste genealogische informatie op. Ondanks een aantal aanpassingen, is de inhoud van een huwelijksakte in de loop der tijd ook in grote trekken hetzelfde gebleven. In een huwelijksakte is opgenomen:

- Aktenummer.
- Datum van de huwelijksvoltrekking.
- Getuigen, aanvankelijk 4, later 2. (Tot 1927 werden alleen mannen toegestaan).
- Naam van de gemeente.
- Gegevens van de bruidegom (geboortedatum en -plaats, namen van de ouders).
- Gegevens van de bruid (geboortedatum en -plaats, namen van de ouders).

- Vermelding van de bijlagen die zijn overlegd: zoals uittreksels van geboorte, evt. aktes van overlijden van ouders, verklaring van toestemming (indien van toepassing, bijv. bij minderjarigheid), verklaring van vervulde dienstplicht door de bruidegom (waarin o.a. beschreven staat hoe hij er uit zag, dit ipv een foto).
- Handtekeningen van bruid, bruidegom, getuigen en ambtenaar van de burgerlijke stand.

Uiteraard hoeven niet alle bijlagen voor te komen. De bijlagen zijn in enkelvoud opgemaakt en naar de rechtbank gestuurd, waarna ook deze documenten in de rijksarchieven in de provincies terecht zijn gekomen. Voor de genealoog kunnen deze gegevens van groot belang zijn vanwege allerlei extra informatie over de familierelaties van het bruidspaar.

Voorblad register van huwelijken Oerle, 1853

Huwelijksafkondiging en - sluiting

Huwelijken vonden veelal plaats in de gemeente waar de bruid vandaan kwam. Voordat een huwelijk werd gesloten diende er eerst aangifte gedaan te worden, de ondertrouw.

Om te voorkomen dat een huwelijk werd gesloten, terwijl het bij sommigen misschien bekend was dat er (wettelijke) beletselen waren tegen het huwelijk, werd een voorgenomen huwelijk vooraf publiekelijk afgekondigd. In de begintijd gebeurde dit letterlijk vanaf de pui van het gemeentehuis, later door het aanplakken van de voorgenomen huwelijken. Hiervoor dienden de nog welbekende publicatieborden aan de gevel van het gemeentehuis. Als de partners uit verschillende gemeenten afkomstig waren, diende de afkondiging in beide plaatsen gedaan te worden. Indien er geen beletselen waren kon het huwelijk worden voltrokken. In 1935 werd het register van huwelijksafkondigingen afgeschaft en in 1987 verdween ook de regel om een huwelijksafkondiging twee weken voor de huwelijksluiting kenbaar te maken aan de pui van het gemeentehuis.

Huwelijken vóór 1811

Terugkijkend naar de situatie voor 1811 voor wat betreft de huwelijken kan gesteld worden, dat er getrouwd kon worden voor de schepenbank (in de functie van 'rechtbank'), de protestantse dominee of de rooms-katholieke pastoor. Katholieke huwelijken mochten feitelijk niet gesloten worden volgens het echtreglement van 1656. Predikanten van de Nederduijts Gereformeerde Kerk, die als staatsgodsdienst gold, mochten dat wel voor de gereformeerden en secretarissen van de schepenbanken voor de andersgezinden. Dit betekent niet dat er geen rk huwelijken werden gesloten. Zoals we bij de doopregisters hebben gezien, werd de uitoefening van de rk-godsdienst gedoogd. Een katholiek huwelijk was echter niet rechtsgeldig. Je kunt dan ook dezelfde rk echtparen terugvinden in de trouwregisters van de schepenbank en van de rk pastoor, in een enkel geval zelfs voor de dominee.

Evenals voor de doopregisters geldt, dat de katholieke trouwregisters allen in het Latijn zijn opgesteld en qua inhoud maar mager afsteken, tegen de inhoud van een huwelijksakte uit de burgerlijke stand.

De naam van de trouwlustigen, soms de woonplaats, en de getuigen worden vermeld en daarmee houdt de informatie doorgaans op. In huwelijksakten voor de schepenen, zien we vaak de geboorte- of woonplaats vermeld, vooral als één van beide van elders kwam.

Overlijdensregister

Het derde register uit de burgerlijke stand dat aan de orde komt, is het register van overlijden.

Hierin vinden we de volgende gegevens:

- Aktenummer.
- Datum van aangifte (let op: niet van het overlijden).
- Naam van de gemeente waarin de aangifte wordt gedaan.
- Naam, leeftijd, beroep en woonplaats van de aangever of aangevers (niet altijd familie, vroeger had je vooral op de dorpen de zgn. burenplicht).
- Naam, leeftijd, beroep van de overledene.
- Namen van de ouders (evt. met aanduiding of ze zijn overleden).
- Naam van de partner en evt. vorige partner.
- Datum en uur van overlijden.
- Handtekeningen van de aangever(s) en ambtenaar van de burgerlijke stand.

Kenmerkend voor het register van overlijden (overigens ook voor geboorte en huwelijk) is dat aangifte plaats moet vinden in de gemeente waarin het feit zicht heeft voorgedaan. Dit hoeft niet altijd de feitelijke woonplaats te zijn.

Bijzonderheid is nog dat levenloos geboren kinderen of kinderen die overlijden alvorens te zijn aangegeven, doorgaans als levenloos, zonder voornaam, worden ingeschreven in het overlijdensregister, al komt het ook voor dat de inschrijvingen ook in geboorteregisters zijn gedaan.

Begraafboeken

In vergelijking met de begraafregisters ten tijde van de republiek verschillen ook overlijdensregisters sterk met de kerkelijke registers,

c.q. de begraafregisters die door de doodgraver, tevens vaak schoolmeester en koster zijn bijgehouden. Voor hem was het enkel een soort van financiële administratie, waarbij in vele gevallen de namen van echtgenotes of van kinderen niet werden vermeld, enkel aangeduid als *vrouw van...* of *kind van...* In de meeste gevallen staat ook vermeld of de begrafenis *pro deo* had plaatsgevonden.

Openbaarheid

Zoals in het begin verteld, hebben de ambtenaren van de burgerlijke stand een grote genealogische bron gecreëerd, zonder het zelf in de gaten te hebben gehad. Genealogen, maar uiteraard ook iedere andere belangstellende kan en mag deze informatieve gegevens inzien. Er berusten om privacy redenen echter wettelijke bepalingen op de openbaarheid van deze registers. Voor geboorteakten geldt dat deze pas na 100 jaar openbaar worden, voor huwelijksakten geldt een termijn van 75 jaar en de overlijdensregisters mogen pas ingezien worden als de akten ouder zijn dan 50 jaar.

Tenslotte

De registers worden nadat de openbaarheid geen beletsel meer is, overgebracht naar een archiefbewaarplaats in de zin der wet, zoals ook het RHCe er één is. De registers, die zijn overgedragen (en daarmee voor een ieder openbaar), zijn te raadplegen, maar krijgt u niet meer fysiek in handen. Bij vele archiefdiensten, krijgt u kopieën te zien, veelal in de vorm van microfilms. De registers van Veldhoven (en van alle andere gemeenten in het werkgebied van het RHCe) zijn inmiddels allemaal in te zien via internet. U kunt via de website van het RHCe (→ digitale stamboom) zoeken op naam of ‘bladeren’ door de aktes. Daarmee zijn de oude aktes van de jubilerende administratie ook het digitale tijdperk ingetreden.

Jan Suijkerbuijk

BELEVEN REUSEL

Biologische archeologie & landschapsreconstructie

Op de hoge ruggen aan de noordkant van het Beleven in Reusel zijn met name door Piet van Gisbergen gedurende meerdere decennia vele aanwijzingen gevonden voor laatpaleolitische en mesolitische jachtkampen. Tijdens een archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden door RAAP in het kader van natuurontwikkeling in 2009 werden sporen gevonden van turfwinning in de Late Middeleeuwen of daarna. In een profielbak werden organische pakketten verzameld en door BIAX onderzocht op botanische macroresten en palynologisch materiaal. Twee niveaus werden C14 gedateerd. Volgens het begin 2011 beschikbaar gekomen botanisch onderzoek wijst de pollenassemblage in het onderste pakket op een open, vrij bomenarm landschap met berk als meest voorkomende soort. Het ven zou in deze periode een ondiep meertje zijn dat wellicht regelmatig droog staat. Vermoedelijk gaat het om de eerste helft van het Allerød (13.900 tot 12.850 jaar geleden). De houtskoolfragmenten en het bomenarme karakter kunnen een aanwijzing zijn van bivakkerende mensen in de buurt. Het bovenste organische pakket bestaat uit gyttja (organisch sediment) met veen erboven. De C14-techniek dateert dit in de laatste helft van het Allerød. In het Beleven staat dan permanent water. Na verloop van tijd groeit het meertje dicht en ontstaat een zuur milieu. De omgeving ontwikkelt zich van bomenarm met bloemrijke graslanden naar een open bos met vooral berken en een enkele den. Nog weer later, in het Vroeg-Holoceen, bestaat de omgeving uit een open loofbos, begroeid met hazelaar, els, eik, den en berk. De mesolitische mens treft een moeras aan met poeltjes met open water.

Een bijzonder verhaal van het landschap en de plaats van de mens daarin van vóór het einde van de laatste ijstijd. Er bestaan concrete plannen datzelfde verhaal ter plekke meer permanent onder de aandacht te brengen.

Bart Beex

HET BELEVEN IN DE STEENTIJD

kernen

laat-paleolithisch

klopstenen

klingen

afslagen

tjongerspitsen

stekers

schrabbers

mesolitische pijlspitsen

neolitische pijlspitsen

bron: Piet van Gisbergen

Archeologische vondsten op het Beleven

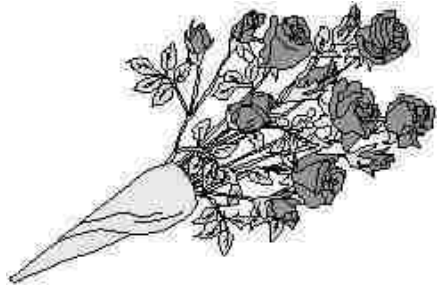
AFSCHEID ANTON KOCKX

Met spijt hebben de redactieleden afscheid genomen van hun medelid Anton Kockx.

In januari 1981 is hij toegetreden tot de redactie van ons heemkundig tijdschrift De Rosdoek. In de periode van ruim 30 jaar heeft Anton binnen de redactie allerlei werkzaamheden vervuld.

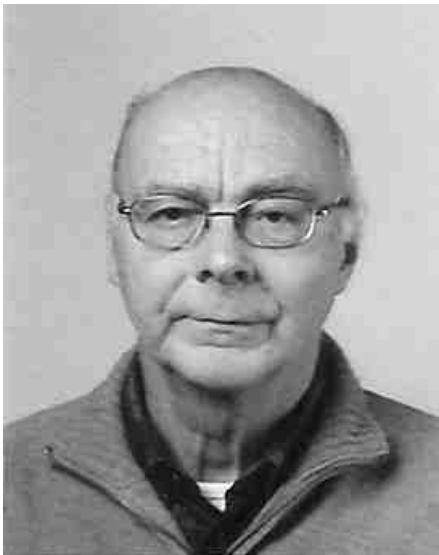
Afgezien van de inbreng van eigen werk heeft hij de artikelen van anderen mede beoordeeld.

Meer dan 15 jaar heeft Anton de samenstelling van De Rosdoek verzorgd, een arbeidsintensief karwei. Verder heeft hij samen met oud-bestuurslid Cor Witmer ervoor gezorgd dat De Rosdoek op tijd

bij de leden in de bus viel en tijdens de vergaderingen van de redactie mede het beleid bepaald, vooral ook in de laatste jaren nu het aantal schrijvende leden danig is geslonken.

Wat Anton al enige jaren aankondigde, is einde 2011 jammer genoeg de realiteit geworden.

Anton,
onze hartelijke dank voor je langdurige inzet voor De Rosdoek.

De redactie

VAN DE BOEKENPLANK

- Prof. dr. R. van Uytven e.a.: Geschiedenis van Brabant, van het hertogdom tot heden. Uitg. Waanders en Davidsfonds. 744 blz. met ill. in kleur en zwartwit, prijs €59,95. ISBN 978-90-400-77814. Het is een lijvige herdruk geworden, omdat de drie oorspronkelijke delen van de eerste uitgave in 2004 in één band zijn samengebracht. Zeer gemakkelijk, nu ook een geografisch register en een register van personen eraan zijn toegevoegd. Het gedegen historische werk leest heel prettig omdat de regellenge niet te lang is, en geeft voldoende zinvolle illustraties.

Deel 1: Het hertogdom Brabant tot 1531 wordt met Proloog van Brabant ingeleid door onze streekgenoot prof. F. Theuws die zich gespecialiseerd heeft in de middeleeuwse archeologie.

Deel 2: Het verscheurde Brabant (1531-1795).

Deel 3: Naar een institutionele opdeling (1795-1996).

De geschiedenis is zeer helder beschreven en heerlijk wanneer je aan het slot de Contente Mens ontmoet. Daarom, van harte aanbevolen.

- F. Theuws en M. van der Heiden: De archeologie van de Brabantse akkers. Uitg. van Amsterdams archeologisch centrum 2011. 222 blz. A-4 formaat, illustraties en tabellen in kleur. Prijs € 25.00 ISBN 978-90-78863-00-7.

De ondertitel “Toegelicht aan de hand van het onderzoek van de Universiteit van Amsterdam in Veldhoven” in het bijzonder van Oerle geeft te kennen dat de gemeente Veldhoven het mogelijk heeft gemaakt gericht archeologisch onderzoek naar het prachtige agrarische cultuurlandschap in Oerle te doen.

In deel 1 beschrijft F. Theuws de Historische landschapsarcheologie, een plattegrondsonderzoek van Oerle-Zonderwijk op basis van de oudste kadasterkaart, de nederzettingsontwikkeling in de middeleeuwen: een model en enige thema's voor toekomstig onderzoek.

In deel 2 schrijft F. Theuws samen met M. van der Heiden “Van denken en doen” en vervolgt met het onderzoek van akkerdekken en profielen ten behoeve van het landschapsonderzoek: doelstellingen

en onderzoekspraktijken. J. Verspay geeft een beeld van de landschapsgeschiedenis van de Oerse kerkkokers en van akkerdekonderzoek in de praktijk.

Van der Heiden en Verspay concluderen dat een akkerdekonderzoek in de toekomst een onlosmakelijk onderdeel moet worden van regulier archeologisch onderzoek. Omdat voor een dergelijk onderzoek nog geen pasklare methodiek bestond, had het onderzoek in Oerle-Zuid onder meer tot doel een hiertoe geschikte aanpak te ontwikkelen.

Voor allen die in deze tijd steeds meer over opgravingen lezen en enige aandacht hebben voor de geschiedenis van de eigen omgeving van nu en van die van volgende generaties, is dit werk een aanbevelenswaardig verslag van het onderzoek van de grond waarop zij leven.

- M. van Oosterhout: Contact op de evenaar. Uitg. Kabeljouw, 251 blz. Prijs € 9.95. ISBN 978-90-77747-4-38.

Dit boek is een bundeling van 83 columns die sinds 2009 in de Kempnaer verschenen zijn. De schrijver die al vanaf 2001 in Oeganda woont en werkt, geeft een beeld van een ontwikkelingsland zoals hij het in eerste aanleg heeft leren kennen uit de verhalen van zijn heeroom pater Jan, die in Oost-Congo werkzaam is. De schrijver schetst in allerlei facetten het leven in Kampala. De reden van deze uitgave is dat hij ook aandacht vraagt voor de cultuur in dit land en daarmee voor zijn cultuurproject om Oegandese filmregisseurs te leren het leven in dit Afrikaanse land te verfilmen.

Om aan te geven dat cultuur in het leven zeer belangrijk is, hebben de sponsors afgezien van iedere vorm van verdienste en gaat de verkoopopbrengst volledig naar dit project.

- Brit Verhagen: Het verhaal van Frits Verhagen. Uitg. Drukkerij Van der Meer, 294 blz. met veel illustraties in zwartwit. Prijs € 14,95. ISBN 978-90-9025828-7.

Het dagboek van de dienstplichtige soldaat Frits Verhagen in Oost-Indië, aangevuld met velerlei brieven van hem aan zijn ouders, is een eerbetoon van de samensteller, de 12 jaar jongere broer Brit, die

stilaan tot de bevinding is gekomen dat de politionele acties van Nederland in het Oosten niet zo vanzelfsprekend waren als de regering indertijd de bevolking voorhield.

Wie dit boek van en over soldaat Frits Verhagen, die slechts 4 maanden in de Oost heeft vertoefd, begrijpt wellicht waarom oud-Indiëgangsters dikwijls zo weinig woorden aan hun werken daar kunnen wijden.

- Dr. H.A. Hiddink, Hoogeloon-Kaboutersberg. Onderzoek naar een grafveld uit de Romeinse tijd, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 47/VU-Opgravingen in de Kempen 1), 198 pp., prijs € 20,-.

De publicatie is een van de eerste resultaten van het aan de VU lopende en door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek gesubsidieerde onderzoeksprogramma naar de Romeinse villa van Hoogeloon en het bijbehorende grafveld. In het boek worden de resten gepubliceerd en gereconstrueerd van een voor Nederland unieke monumentale Romeinse grafheuvel annex stenen grafmonument. Vermoedelijk lag hier de bouwer van de nabijgelegen villa begraven. Daarnaast wordt ruim aandacht besteed aan de bijzondere wijze waarop deze grafheuvel tot in het begin van de 20ste eeuw is blijven voortleven in de plaatselijke volkssagen: als de heuvel waarin een kabouterkoning, Kyrië genaamd, zijn domicilie had.

Kees Cornelissen

CHINEES-INDISCH-RESTAURANT

美華酒家

"MEI WAH"

5503 BK VELDHOVEN
Burg. v. Hoofflaan 83-89
Tel. 040-2534732
Fax. 040-2547073

5615 AB EINDHOVEN
Leenderweg 86
Tel. 040-2117557

Dagelijks geopend van: 11.00-22.30 uur

Exclusieve accommodatie voor Uw:

partijen - familiediners - lunch of diner met
zakelijke relatie - personeelsavonden - etc.

de Muzenval

S.c.c. "de Muzenval" beschikt over diverse zalen die geschikt zijn voor vergaderingen, cursussen, bijeenkomsten, voorlichtingsavonden, workshops etc.

Ook heeft sec "de Muzenval" een theaterzaal met 350 zitplaatsen waarin alle faciliteiten aanwezig zijn voor uw bedrijfsvergaderingen of seminars.

Bovendien kunt u in de gezellig ingerichte foyer na afloop nog een drankje of hapje gebruiken.

sociaal cultureel centrum "de Muzenval"

Dijk 7 - 5521 AW - Eersel - Tel. 0497-515997 - info@muzenval.nl